

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
одјелу 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата плаћа се у ила-
ћеним новчанима непосредно
администрацији „Гласа Цр-
ногорца“ на Цетиње, а може
се и картом упутницом на
пошту у Котор. Донеси ши-
љу се уредништу. Руко-
писи се не враћају.

За огласе плаћа се, по
простору који заузму на
петита, 7 новчића од реда
за први пут, а за сваки
даљи пут по 5 новч. За
огласе неће и на дуже
пријеме понушта се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 16 августа.

Питање о хљебу масовног сту-
нило је на ериједу с толиком жестином
у цијелој Европи, да је сва остала
питања политичкога реда на страну
отиснуло. Чак и силни тројни савез,
са четворним дометком, није више у
стању да успокоји духове узнемирене
границе авени, која се приказује у
грозној слици љуте глади. Са свијех
страна Европе јавља се да је ово-
годишња жетва љуто омахнула, те су се
влада дотичне дале у бригу, како ће
се народ идуће зиме исхранити, а још
више их хвата страх од могућих по-
буну, јер гладан трбух не зна за шалу.
До ове године Русија је била житница
оним државама европским, које или
саме по себи не производе онолико
жита колико им је потребно, или их
периодна година ошине, па морају да
увозе са стране. Но ове године Русија
ваља да се побрине за себе саму и за свој
народ, па то је и учинила на вријеме.
Како су у Русији ове године понеки
крајеви остали неродни, то је влада
руска надала наредбу, да се не смије
жито извозити ни продавати изван
земље, јер ће требати народу да се
преко зиме прехране, и за догодишњи
уосеј. Шта ће сад оне државе, које
су до сад упућене биле на Русију?
Шта ће у првом реду Њемачка? Она
ни у добрим годинама не производи
жита, а особито ражи, колико јој
треба; прошле године ваљало јој је
увести са стране скоро 9 милијуна
метарских центара, а од тога слаба јој
је сама Русија преко 7 милијуна мет.
центара. Исто је тако Русија и за сва
остала житија најпоглавније тржиште,
с којег је Њемачка подмиривала своје
потребе; ту она набавља за себе јечам,
зоб и т. д. А што ће сад, кад више
из Русије не може добити ни зрна, а
остали га крајеви Европе немају н'ако
за себе? То је питање, које је ужасно
узнемирило духове у Њемачкој, у толи-
ко више што је тамо, за масу народа,
ржани хљеб то што у Црној Гори

румелинца. Тек је изишла у Русији
поменути наредба, скочила је цијена
ражи на њемачким тржиштима, и од
тога дана скаче из дана у дан, на ве-
лико удвостручење народа и на не малу
бригу владе. У доњим слојевима наро-
да већ се онака опасна врева, а по-
вине су већ почеле из гласа викати
на владу, нарочито пак на Капривија,
што је пристао уз Бисмарка, да се не
обалује царина на увоз жита, и што
је у државном сабору казао, на теме-
љу извјештаја које је од својих људи
из Русије примио, да за Њемачку ни-
када, па ни онда ако у Русији не буде
рода, не ће наступити опасност, да
страда са оскудице извоза ражи из
Русије. Још ни једнога државника —
тако сада пишу њемачки листови —
нијесу дјела тако страним утјерала
у лаж као Капривија, јер ето из Ру-
сије не ће видјети Њемачка ни је-
днога зрна ражи. Ушљед ове зиме
гладнога свијета нашао се г. Каприви
у великој запарци. Сви паваљују, да се
обали царина на жито, и сва је при-
лика да ће као прва жртва те пове
ситуације пасти дјело Бисмарково:
висока царина на жито. Министар Ка-
приви, не могући одољети павали наро-
да и јавнога мишљења, већ је држао
савјетовања са члановима житне борбе
о томе, како би се обалила царина на
увоз жита. Но дали ће ова мјера сада
што помоћи, нарочито при општој нево-
љи и оскудици на све стране и у сви-
јем крајевима Европе, то је велико
питање.

Истина, неки њемачки листови,
а особито „Норд. Алг. Цајтунг“ који
стоји близу Капривија, тјеше се ти-
јем, да је Њемачка у стању себи по-
моћи у овој невољи, јер ће закупити
жита, колико јој треба, у Америци. У
Америци је ове године жито ванредно
родило, то стоји; но прије свега Аме-
рика је далеко, те су трошкови при-
набавци жита из Америке неер-змјерно
виши него кад се исто из Русије, да-
кле из непосредног сусједства, набав-
ља; а друго, Американци су — Аме-
риканци, т. ј. трговци, који ће ову

годину употребити, да се што више
окористе. Велика жељезничка друштва
американска, тек су дознала за ову
невољу у Њемачкој и за издату за-
брану извоза ражи у Русији, закљу-
чили су да знатно повисе своју при-
редну тарифу, јер „ваља ковати гвожђе,
док је вруће.“ Истина, Њемачка
дог тога не ће умријети од глади, али
јој се на сваки начин приближује цр-
на јесен и још црна зима, која у сво-
јем крилу, код народа незадовољнога,
може изићи и свакојаке друге не-
предвиђене кризе.

Са свијем је неоправдана вика, коју
су због тога дигли неки њемачки ли-
стови на Русију, као да је тобож указ
царев о забрани извоза ражи изишао
само из освете Њемачкој, која је мно-
го нанакостила у потоњим годинама
Бисмаркове владе руским финансијама.
Ово је потоње истина, али указ царев
није издат ни из какве освете, него из
неодољиве потребе, да се народ у Ру-
сији сачува од крајње невоље и љуте
глади. Сваки је себи најпречи, па и
Русима је копуља ближа од хаљине.
У подобним приликама завета ни Ни-
јемци не би друкчије радили.

Како потоње вијести гласе, влада
је ъемачка одлучила, да се не обазире
на јак свога народа за хљебом и да
не обалује царине на увоз жита, у
прво живијем захтјевима од свијех
страна из народа. Министар Каприви
сазвао је прошле суботе државни савјет,
да се посавјетује о томе, не би ли
нужно било, да се, бар за вријеме,
уклине начело заштитне системе, те да
се обали царина на увоз жита, кад
тако сав народ из гласа жели. И за
дивно чудо, државни је савјет одлучио,
да се не слуша глас народа и не оба-
љује увозна царина на жито! Нека
дакле живи „начело“, па ма народ
липисава од глади! Овај глас поразно
је све слојеве народа у Њемачкој,
нарочито пак оне, који се хране хље-
бом ржаном. Одлука државнога савје-
та очекивала се по свој Њемачкој с
највишим страховањем, управо као
одлука о миру или рату; а сад, када

се зна, шта је државни савјет одлучио,
настала је у народу ужасна врева,
која може имати злих последица.
Никоме није ова одлука њемачкога
државнога савјета тако добро дошла
као њемачким социјалистима, а ови се
тамо броје на милијуне. Згоднијега
оружја завета им није могла влада
њемачка испусти у руке, да с успјехом
жаре и пале против постојећега реда.
И они то већ чине на сву мјеру подба-
дајући просту свјетину, која је сад оста-
ла и без ржаног хљеба, против висо-
ке господе, којима неће мањкати ни
„бифстек“ ни „хљеба бијелога“. Куда
може одвести овака раздраженост у
народу, кад се одоздо расприје на
најопаснијем земљишту питања о хље-
бу а озго се не стишава и не обуздава
наметним и цјескоходним мјерама, то
је јасно увидјети.

У Чешкој је овдје дана поникла
мисао, да се данашњи државноправни
облик Аустрије преобрази, па да се
Аустрија претвори у *Сједињене Држа-
ве Аустрајске*, ваљда палик на Сједи-
њене Државе Америчке, само што би
форма владања остала монархијско-
уставна. Та мисао избила је у јавност,
када су неки дан посетили чешку
изложбу вође антисемитске странке
у аустријском царевинском вијећу, а
тим поводом дошло је до споразума
између њих и вођа младочешке странке.
Први је то питање о споразуму по-
такнуо познати Ернест Шнајдер, а
младочешки вођа др. Јудитс Грег изва-
љује сада о том споразуму у јавности
слиједиће: Пошљедњом избором по-
бједом, и успјесима чешке земаљске
изложбе пришла је младочешкој стран-
ци водећа улога међу Славенима Ау-
стрије и Угарске, а тим су се њезини
опћи политички задаци битно раши-
рили. С тога је у најновије вријеме
потакнута основа, да се оживотвори
лига потлачених народности у објема
државним полама, која би према за-
једничкој основи повела борбу за ожи-
вотворење равноправности свих народ-
ности. Чеси неће само тражити, да се

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ОПИС ЗЛАТИБОРА.

(Из „Доњање.“)

О љепоти Златибора још и сада више
се говори живом ријечју него што се пише.
А ко говори о Златибору, тај и нехотице
у свога слушаоца развија жељу да дође
до Златибора, да га види и да може себи
стећи пријатно задовољство да је био на
Златибору тако, као што би могао рећи
да зна ове или оне странце лијене пре-
дјеле. Али и то је чудно: скоро нико не
може да добије што истинитији појам о
Златибору; него сви иду у крајности
замислајући љепоту његову, особитост
Златибораца, и како се чини осамљеност
овога краја. Али неће нико рећи да му је
Златибор досадан, и шта више гајиће
цијелога вијека лијену успомену на њ. У
самоме Ужицу, које је Златибору тако
рећи на прагу — о њему говори се свагда
с поносом.

Кога ужичана је живо спомињање
Златибора свагда израз њиховог дивљења
и њихове љубави на сиром њега. Многим
странцима пада у очи тај мало необични
тон, па их то занима и желе видјети Зла-
тибор. Донета штета је доћи у Ужице,
живјети ту а не отићи на Златибор.

Странац на први поглед губи се у
овом дивном предјелу, таласастим брежу-
љцима и бујном зеленилу, па чисто за
неколико тренутака и не мисли ништа;
у том тренутку његов поглед само гута и
посматра површину; али кад се прибере од
заноса, и кад почне посматрати сваки
предмет за себе, онда увиди да има шта

следати, да има шта посматрати и о чему
размишљати.

Златибор је висока планинска вало-
вита зараван (висоравно) на којој се
ријетко виде шуме, него је обраста гуштом
кратком травом; а многи брежуљци што
као таласи прелазују ово висоравно чине
се на први поглед монотони и пусти; али
су баш ови примамљиви.

Златибор је предјело ни раван ни
брдовит, од прилике 900 метара надморске
вишине док сусједна долина доравена (од
Овчара па обалом мораве до утока Црво-
вог) стоји у средњу руку 300 над морем.
Од незанимљивих времена с ове и с оне
стране Овчара таласало се планинско
језеро које се временом оциједило а од
његовога дна постане нитом долина. Сав
тај крај у замишљеној представи се веома
допалливо. Узане долине, заравни, пла-
нински вијеници и брегови одјевени су
богатим бујним зеленилом различите јачине
(шванца): ту је отворено зеленило расто-
вих шума, загасито зеленило четинарског
дрвећа, и жућкасто зеленило зрелих жита.
Златибор нема оне љепоте дивљачних и
романтичних кришева или сивога камена
као по тимочкој крајини; али се он одли-
кује својом нарочитом љепотом, која чудно
сјаја чистоту планинског дивљаштва и
љупку љепоту равнине пштомине. Њепота
Златибора није сурова. Она испуњава
гледаоца млечно и покојем, као што се
могао Адам осјећати у рајским земљама,
у којима је човјечији род прво у срцу
својем створио поезију. Он није тако раван
као Мачва, па ни као Стинг. Али и ако се
рачуна у раван не сију се по њему толико
жита колико се остављају велике простор-
ије за траву стоци. За брдовити округ
ужички ово је најглавнија раван. Простире

се од Друже па до Муртевице, а то је
простор преко 6 часова у дужину; у ши-
рину има 2, 3 до 4 часа.

Кроз брежуљкасту зараван златибор-
ску протичу безбројни потоци и рјечице;
а осим њих извиру тако исто безбројни
извори дивних вода, којима се другарице
ријетко могу наћи у цијелој Србији. Те
планинске воде су веома хладне, веома
бресте и веома укусне; при пијењу чисто
резу, колико су чине угђене киселине,
која тако много важи за свјест и ниткост
пијаће воде*).

Најчуднији извори (цесме) златибор-
ски су: Кулашевац, Турковац, Цареве
Воде, за које народно предање везује име
цара Душана, Бјеле Воде (и о њима по-
стоји причање) Стубљини и др.

Први Рзав је ријека што протиче
кроз Златибор, а осим њега и омање
рјечице; Катуншница, Обудовица** (Обудо-
вица) Рибница и др. Оне су чине врло
добрих риба и ракова. Нарочито има много
настрме и крукше веома слатке. А ове
рибе и ракови су у Златибору много тра-
жене храна, особито са стране. Та обил-
ност у води такође одржава обилност и
сочност златиборске траве.

Већи висови на Златибору разумије
се брда су. На прво мјесто долази Чигота,
која уири под облаке као огромни пласт

* Како се у Златибору говори, те кријепке
воде изотре чојска, те брзо огладни, ма како да
је сит; отварају и добар прохтеј на јело, и ако би
прохтеј дано био изгубљен.

** Која протиче поред саме цесме Кулашевац,
врло лада ријека, као да је лоток; врло је мала,
али чим падне киша, она лабуја, поплави обале и
узмири се. Ако сте прије тога прешли и киша вас
вратела — послије је не смјетете и не можете пријети,
док лјусак не престаје и она се опет тргне у своје
корито.

сијена. На њој истина нема шуме, али је
обраста травом, а бујност траве у Злати-
бору у многоме увећава љепоту златибор-
ца. Кад је лијено вријеме са
Чиготе се виде готово сва већа брда и
планине у Србији, као што је Рудник,
Авала за тим босанско планине па и Дур-
митор са сивијем на врховима његовим.

Осим тога с Чиготе а и са Мурте-
нице види се као на карти дивни први
пут што полази из Ужица па преко Зла-
тибора за Босну; види се све до пред
сама Вишеград, само што се варош
(Вишеград) не види. А осим тога и многи
други путеви и стазе златиборске пртају
животиње пруге по бреговима и брежу-
љцима златиборске заравни*).

Дивни биљни свијет златиборски тре-
нери пред очима као у сну. Али међутим
и најнемарнијег посматраоца и нехотице
обузме занос са тога погледа на Златибор.
Цијели Златибор пред њиме зелени се као
вода, као Дунав, као море; а по њему
бијеле се сиване пјесе као голубови; а то
врло лијена златиборска зеленака (paris-
vus roetica). Има своје особите дражи и
то, што посматраоц зна да је то зеленака,
а никако не може да се отресе обмане да
су то голубови. Богатство пољскога цијења
и траве пада у очи свакоме ко дође на
Златибор.

Али у свако доба године има на
Златибору по нешто зелено. Још доцкан
у Септембру, кад по Ужицу већ одавно

* То се може видјети на фотографском снимку
Чајетине, који је изред речено, још полабље
варањена. Међутим примјетиле се да је ужички
фотограф уједино и пушкар, и да му је сликање
спорни рад и да мање ових фотографија на
прилицима искључиво сликару, његовом помоћнику,
његовим сиромашним средствима а и рђавом укусу
њиховом.

призна чешко државно право, већ да се даде једнака аутономија Хрватима, Словенцима, Србима, Румунима и т. д. Заједнички циљ био би од прилике слиједећи: На мјесто садашње дуалистичке државе ступио би савез држава под именом: Сједињене државе Аустрије. Свака тих држава била би потпуно аутономна у управи, финансијама, правосудју и културним пословима. Војска би била заједнички посао, само би се језик војске морао свуда подударати са земаљским језиком, а часнички збор морао би се узети из урочишта. Заједничком заступству свих држава био би познати задатак, да назн, да се у појединим државама чувају и врше народна темељна права. Потањи програм израдиће конференција народности, која се има до скоро састати, и која ће саставити егзекутивни одбор из свију чланова интересованих племена. Код Славена у аустријској државној половини неће тај програм наћи на никакве велике тешкоће, а како већ данас и њемачки антисемитизам прихватају ту мисао, могли би већ будући избори за царевинско вијеће уредити федералистичком већином. Уједно ће се егзекутивни одбор и за то побринути, да и све немацарске народности у Угарској судјелују код те изборне борбе, на премо да се потоне могу једва надати знатиом изборном успјеху, у први мах биће ипак доста, ако свака немацарска народност изашаће у будимпештански сабор само двојицу, тројицу својих заступника, како би се и у источној државној половини манифестирала мисао о федеративној држави. Овакову политику можемо ми сасвим довести у савез са нашим симпатијама за Русију. Чим се само Славени, живући под хансбуршком круном, развију до самосталних, за живот способних држава, уклопиће се сваки разлог непријатељском одношају између Аустрије и Русије. Данас је Русија, као главна славенска сила, дужна остати како према аустријској тако и према угарској влади у неком непријатном положају. Но упркос томе *Циљ су непријатељи сваке централне зајнице Славена; они траже самосталну државну организацију за сваку славенску народност.*

Разумије се, да је ова мисао, којом се иде на то да се данашња дуалистичка аустро-угарска монархија претвори у федеративну, наишла на отпор у владајућим круговима, а и ван ових сматра се као још прерана и незрела.

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Новосадски **Браник** доноси овај „глас из Хрватске“:

лишће жути и опада — на Златибору је све зелено као у лето.

Најљепше је изаћи на Златибор и пет се на Чиготу у првој половини мјесеца Јула; онда је на Златибору највири јатина топлота, а најбујније и најсвјежије зеленило. Кратка планинска трава озелени Златибор. Међу њом има врло много и врло различитог пољског цвијећа што га као што се обично каже, само тамо има. Али доста је то само златиборска трава и само златиборско цвијеће. Трава је мала, кратка, намијешана са ситном, дивљом ђетелином. То се чини мало необично стравцу, који би као један од златиборских гостију „замислио, да је у Златибору трава воловља до трбуха; те кад они пређу преко поља, да им остаје траг у полегнутој трави“.

У то доба поглед на зелене брежуљке златиборске обманује човјека, те му се завета чини да се то море таласа пред њим. Поглед с Чиготе или са Златибора на — Златибор улива у душу мисли и веселост, буди осјећање бескрајности и вјечности.

Оштар ваздух чист је веома и хладан, те се осјећа како струји и чисто рези кроз груди. Тај оштри ваздух што непрекидно пири око нас и дивљемо горски свјетло зрак, на бјегање и мучање разне сточе, звонца о њиховом врату, чобанско узвикивање и дозивање, њихне пјесме и свирале уз поглед на просторију пред собом и на „бијеле голузове“ по зеленом Златибору као што каже Љ. П. Ненадовић у једном свом путничком писму из Швајцарске, „слаже се једно с другим тако складно, чини такву хармонију, какву човјек неће моћи себи представити, ако

Халка Старкевићинаца још једнако траје на велику радост наших општинских непријатеља. Овом чуду и повору не може се крај догледати.

Но као да ипак у неким круговима Хрватским настају реакција духова. Тако је лист „Правни пријатељ народа“ у свом 26 броју додио један чланак од професора и народног заступника дра Кришњави, у ком се чланку врло лијепо бране Срби. Овај лист намијењен је пуку, те улази у најшире слојеве народа, па овако писање моћи ће разбити многу предрасуду.

Ја се не слажем с политичким радом дра Кришњави, али то је честит човјек, који заслужује свако поштовање — пријатељ свога народа, то је син Славоније који изближе познаје и воли Србе.

Пошто знам да ви тај лист недобијате, то вам овдје наводим исти чланак, који с мањим испуштањем, што се на ствар не односи — гласи овако:

У чланку од прошле суботе навела је „Хрватска“ право нечувеним начином на Србе. Не сјећамо се да смо икада читали што суровијег.

Одурно нам је ми само за примјер презентирати неколико најкрушнијих, доста да се каже о Србима, да су зрели за ејекцију, уротници, злочинци, које ваља истребити, а то су још најзвучнији изрази.

Кад гледамо како „Хрватска“ у истом броју удара на „Обзораше“, на Србе и на народну странку, па кад помислимо, у којем су бројном размјеру људи којима је „Хрватска“ заставом према оним које грде и пењују, и којим највештју истребљење, тад нам се ти апостоли неког особито хрватства чине управо болесни. На такав начин се не шире идеје, на такав начин се не чини пропаганда, на такав начин се не гради већ се руши.

Приговори „Хрватске“ су ноготово неосновани и сасвим фантастични јер су темељи расцјепљености и несамоосталности Хрватске положени давно прије него ли су Срби утицали у судбину Хрватске а ко поље знаде прорачунати што важи у политици снага којег народа, мора признати, да ни са српском помоћи Хрватска не би могла доћи до целокупности и самосталности против вољи остале Угарске и Аустрије.

Чему дакле од стране „Хрватске“ толика мржња на Србе?

Срби сачињавају трећину цијелога пучанства, није ли са свим наравна пошљедица да је трећина сабора српска? „Хрватска“ хоће мисли да вели, да помоћу Србаља влад код избора побјеђује, она пак мора знати, да Срби живе већином на хрипску, па да у српским котарима не треба „највештју истребљење“ да се Срби бијају.

Када војна Крајина још није била сједињена са Хрватском и Славонијом могао је Мајуровић доћи на несретну мисао да ускрати Србима оно што ми Хрвати од Мађара и Нијемаца нумим правом захтијевамо: осигурање наше народности. Али је управо неразумљиво како данас последице сједињења тих српских крајева бивше Крајине са Хрватском и Славонијом може који политичар и помислити на то, да би двије трећине могле отети име и народност трећини становништва у земљи.

Сријем је комактно Србима наушени, тај српски Сријем плаћа пореза преко пет милијуна форинта. Ако се с тим приредоби што други крајеви Хрватске и Славоније

никада није био у оваким планинским крајевима“.

Одради вајкадашњи борови што изгледају као да су нарочито овако размјештени и опет тако лијепи и природни, и испод којих се зелене равне ливаде и удољнице на којима у правом смислу ријечи хиљадама ситне и крупне сточе пасе и пладују, те много допуњују каробни поглед овога краја и његов утицај на посматрача.

Други велики вис, али не опустито, већ обрастао густом шумом, боровом, јеловом, смрчвом и буквом — зове се Торњик, величанствен вис што се из даљине „црни“ са својих загаситих четинарских шума, и побјеђује у души човјечију жудљу и радозналост да се изближе нагледа те дивне планине.

Осим ових знатни су још и они висови и планине: Опетрић, Чисто Брдо, Кобила Глава, Самарина, Градина, Црни Врх, Муртеница, Пањак, Шарган, Груд, Боровац, Тара, Сјекушић, Бијела Воја, Звијезда, на Вилца на којој је Зборниште највиши вис и са кога се види (над је ведро) Авала, Дурмитор, Комови, Романија на чак и крајске горе. У Звијезди Маљену, Тари и др. има дивљачи, које у Србији ређе има: срне дивкозе, дивље свиње, по који мејед и рне, орлови, соколови, тетребови, дивље патке, и т. д.

Обилата влага у ваздуху, јаке росе и многе воде, чине, те је трава златиборска особито бујна и штерна, цува сокова и пријатна. Стада и чопори златиборске сточе нехрањују се том травом и златиборским водама, веома добро, те је златиборска стока веома на гласу још од старих вре-

пореза плаћају, то се мора увидјети, да Срби плаћају трећину заступника у сабор вијесу у оној размјери заступани како би по начелу заступништва интереса заступани морали бити. Ово ће господи од „Хрватске“ бити неугодно чути али је истина којом се рачунати мора.

Негледећи на порезну снагу српских предјела уважити ваља и то, да Срби гдје су у католичким крајевима осамљени, као трговци спадају међу најугледније чланове интелегенције, који својим богатством и у католичком хрватском пучанству имаду великог утицаја и угледа. Господа, која пишу чланке каква је „Срби уротници“ не се не чуде кад њихови присташе у таквим крајевима немогу продријети, томе не треба припомоћи чиновника, властита манифест господи око „Хрватске“ довољна је да их посве онемогући.

Страшни сурови напади „Хрватске“ дојимљу се неугодно и оним крајевима гдје Срби са Хрватима заједно живе. По разлагању тог гласила морало би се мислити да пучанство у таквим мјестима живи у очитој страшној борби, а баш противно, становништво се у таквим крајевима врло добро слаже, свештеници обије вјероисповијести обично живе у добром пријатељству. Нама који смо у таквим одношајима одрасли, који смо српске свечане дане с њима славили, који смо српске народне пјесме из уста српских пјевача слушали, који смо видјели да су српски народни обичаји исти ко и обичаји нашег народа, нама који смо у младости са Србима склопили пријатељства, која су се течајем деценија показала поуздана, нама гласе увреде нанешене Србима као да су против нама самим намерене.

У Приморју и хрватскоме Загорју има сигурно људи који за цијелога свога живота нијесу Србина видјели. У таквој глави и таквом срцу се може родити и развити онолика силна мржња какова киши у чланку „Хрватске“ а нама Славонцима је неразумљива и одурна.

У Србаља има великих крјепости има и погрјешака као што их има и у Хрвати.

Срби су међу собом сложни. Србин ће Србина помоћи гдје год може; ријетко кад ће Србин завидити Србину, ријетко кад оговарањем, омаловажењем један другогем зашкочити, противно усјеси Србина понос су свију Србаља: Србин има врло развијени осјећај за породични живот на је у великој већини Србаља обитељски живот и што ваља старији управо узорно, зато је најгрђа клевета кад „Хрватска“, говори о некој особитој развраћености српске интелегенције која да је српског сељака својим примјером проживинчила. Србин је комплетно и љуби браћу. Ово својство које код интелегенције рађа лијене плодове у сељака се зна изврнути у окрелост против свакоме напретку с чега српски сељак у борби за опстанак против другим народима губи мјеста још више него сељак Хрват.

Србин љуби своју народност која му је са самим појмом вјере преплећена и стопљена а та љубав га води често до превелике искључивости и до тежње да све добро ваља само српској народности приљубити. Ова народна себичност се може, као себичност у опште, сматрати или за погрјешку или за крјепост, пољедак јој јест свакако тај да Србин дође у опрјеку са тежњама других народа, што рађа често невољерјем, неспоразумљењем о прије

меса. Месо златиборске сточе очевидно је слабе и сочније него на другоме мјесту.

Ове просторије, на којима се његује та трава за стоку зову се сувати. Таквих сувата има на Златибору много више него обједланих поља. Државних сувата има девет. Дубровачки, босански, ужички и златиборски трговци по приватним и државним суватима љети размјесте своју стоку, ухране је добро на је продају на све стране по Србији и изван Србије, или кољу и суше месо на опет про ају. *)

По свему је Златибор више планински предјео. Може се рећи да он има само лето и зиму. У мају је истина већ све зелено, али је јадно. У септембру је опет јадно, почињу измаглице, суморни полумрачни дани наступају нагло, па често пута буде сивијета још о малој госпођи. Зими, кад завију сњегови, сваки је пролазак кроз Златибор немогућан. Најпријатније је на Златибору живјети од Видов-дана на до велике Госпође. У опште клима је погодна, ваздух чист и вјечно струје горски вјетрови. С јесени и прољећа хујине вјетрова по златиборском обзору чисто усташава човјека и развија његову фантазију. Чини се, да се чује звиждање, брујање, мумлање и свакојаки други необични гласови. На Златибору је иначе свагда тишина па ово брујање вјетрова необично утиче на човјека.

Љети је клима златиборска блага, а поглед на Златибор свагда врло романтичан. Да има мало више удобности за бављење на Златибору, било би и много више посјетиоца, који би тражили дијека својим болним грудима у златиборским

*) У Кариевој „Србији“ читати од стране 683 и 690 на даље.

ком или ти добром. Управо у опћењу са својим суилеменицима: Хрватима показали су Срби, да знаду обуздати народну себичност, што је покојни Суботић и Даничић учинио, што чини Сундечић на литерарном пољу не смије се никада заборавити ни то да велики број управних чиновника и судца Србаља дјелује врло савјесно и узорно сред хрватског пучанства једнако као да је српско.

„Хрватска“ кад свој програм о цијелокупности Хрватској развија, па својата Србију, Босну и Херцеговину, ради исто, што онај српски лист, који је недавно својатао Хрватску за Српство. Ту су претјераности с једне и с друге стране.

Срби и Хрвати заједно по броју смо тако малени да културни и литерарни задаци немогу право усјевати кад смо сложни а камо ли када се раздвојимо, а овакове претјеране мржње подобне су уништити сваку слогу па тим и напредак српског и хрватског народа.

Оно догоди се у градскоме заступству, да се сукобе интереси појединих дјелова града, како се неби догодило да се сукобе гдјекад посебни интереси српски и хрватски тако да Срби побјају што је Хрватима мило, али се то догађа и обратно, па зато неостане замјере кад се питање ријеша.

Ко сије вјетар, буру ће жети. Читајући чланак „Хрватске“ од прошле суботе под насловом Срби уротници сваки разборит Хрват мора жељети да се тако бијесном шовинизму не само „окрену нокти већ да му се и руке свезу“.

Овако гласи тај чланак. Надамо се и очекујемо да ће и „Обзор“ овако дезавуирати луду браћу, која се скупиа око „Хрватске“. То би дужан био да учини, да једаред знамо на чему смо.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

ВИНАРСКА ПИСМА.

Прво писмо

(Грожђе и његови састојци.)

Драги пријатељу!

Право велиш, да се код нас при прављењу вина, па било то црног или бијелог, ради на сент, јер највећи број наших винара, нема ни појма о оним радњама што се збивају у вину почевши од дана превирања, па све до његове зрелости. А ко не зна, шта се све збива у вину за то вријеме, он наравно не зна, ни какву његу од своје стране, ваља вину да указује, па да може рачунати, да ће му оно бити ваљано, већ често и са свим противно ради. Овоме је опет последица погрешавање вина а с тим и смањивање прихода.

Мени је особито мило, што се сам дошао до тих закључака, па за то сам и вољан, да ти од своје стране учиним, по могућству, да се с тим радом што боље упознаш. Ја сам се ријешао, да се одазовем твојој жељи, а то је, да ти поред уобичајеног писања, у сваком писму кажем, увијек, и по што год, што ће ти користити, да боље разумијеш радове око прављења и његов вина, и ако у овој грани будеш подједнако заузет и истрајан, онда сигурно можеш рачунати да ћеш у тим писмима наћи довољно обуке и објашњења у овом послу.

четинарским шумама и чистоме ваздуху, или ма каквој слабости. Њима би бављење на Златибору била најмилија успомена, а души и тијелу Златибор би био крјенка рука која би их одржала и окрјенила. Већ за 15 дана ту се поправља и учвршћује здравље јер свега има на Златибору што здрављу треба: здрава ваздуха, здраве воде, пријатног зеленила, питне хране и њопоте предјео, која и душу кријени и разведрава.

Становници златиборски су вриједни, имају моралне снаге, карактерни су, бистри и досјетљиви. Њина досјетљивост, управно општроумност коју у њих погрјешно газивају „дукињством“, „шеретлаком“, „кашицарством“, — разглашена је по свему Српству. Оно је само знак бистрине и општриво умне, знак способности за просвјештавање.

Овај крај је у неколико усамљен, од оста их крајева у Србији, с тога и мало познат. Погрешно се мисли да су Златиборци веома прости, сурови и лукави, а нарочито што их ружи и на зао глас износи често појављивање т. зв. хајдука, којих као што се зна, свагда и непретидно има у овоме крају. Они долазе слободно до пред само Ужице, можда их и сретају мимопролазећи а да и не знају да су то хајдуци.

Од куда хајдука у овоме крају и какви су они? — то је заиста богата грађа за размисљање. Међутим они нијесу толико опасни за путнике, колико се од њих по чувењу стријеши. Поред златиборских хајдука могу путници цијелим округом најнепокојније пролазити, само ако нијесу ничим навукли „нарочито пажњу“ горских царева. Шта више има мало и романтичних случајева приликом сугрета гдје којих путника

Како до бербе има још дуго времена, то мишам, да је добро, да почнем поиздаје, не би ли ти тако показао све, што би било у прилог овом раду, а свако писмо, држам, да ће те потпуно задовољити, јер пред свога искуства и спреме, ја по-требу грађу узимам и из неколико при-знатах страних књига.

Право да ти кажем, и самом је мени мило, што си ме подсетио и покренуо на овај рад. Јер те учим о томе, како да што боље имаши оно пиће, за које још славни pjesник Квинто Хорације Флако, на 65 година прије Христово рођења рече: да је то боље пиће, и које сам Христов син божи, и велики учитељ слоге, братства и једнакости, изабра, да оно замијени крв његову, да нам буде закон, да се њиме прачешћујемо.

Е, на тако пиће, које истичу и наука и наша вјера, без којег многи pjesник не би могао ни отпочети, и које поред добре награде још и често „весели срце чело-вјека“, потпуно заслужује, да га што боље справљамо и његујемо, на за то се, ево, и обевавам, да ћу ти о овом предмету што чешће писати.

И ако знам, да си добро упознат са основним знањем из природних наука, са којима је овај предмет у тјесној вези, ипак ћу гледати да у свему будем што јаснији, како ми доцније не би у овоме што год пребацио, а и ондје, гдје би ти се учинило, да сам нејасан, требало би да ме одмах заштитиш.

Вино ће само онда бити добро, ако је добијено из грожда које је потпуно зрело, но да би знали, шта је то, што код зеленог грожда чини, да је вино рђаво, а шта онет код зрелог да је добро, ја ми-слим, да не ћу погријешити, ако ти у овом, приом писму, кажем коју о грожду и његовим састојцима, т. ј. да ти побројим из чега се састоји грожда, а идући пут по-кажућу ти, какви значај имају ти поједини састојци на каквоћу (доброту) вина.

По што су дакле и наука и наша вјера потврдили, да је вино најблагородније ал-кохолско пиће, то се за то и грожде као род, из којег се справља такво пиће, из-међу све коликих плодова, мора сматрати као најчистије.

Винова доза гаји се већ од толико тисућа година и за то вријеме постао је саван број сората које се међу собом раз-ликују не само по своме изгледу, већ и по самом грожду. Још Ј. М. Колумела, на 50 година прије Христа, у своме знамо-нитом дјелу „De re rustica“, причаше, да му је било, познато на неких 38 сората винове лозе, а Е. С. Плиније, у сво-јој књизи „Historia naturalis“, која је изаш-ла од прилике у то доба, навођаше неких 50 сората лозе, за које онет вели: да су то најбоље и најблагородније.

У даљем току, број сората знатно се повећао, тако, да је и поред све колике пажње испитивача, да сорте винове лозе што боље познаду и групишу, скоро не могуће, да то постигну.

Наравно, да свака сорта има и своје вино. За то при сађењу винограда и треба пазити на избор сората, за тим на поло-жај, земљу и климу, па онда на љубрење и т. д. Јер све ове околности утичу знатно на каквоћу вина. Но, о овоме, није мјесто да ти сад причам, пукино је било да ти о томе само поменом, и сад, кад сам то

с хајдучима, — онда су хајдучи на услузи путнику. Хајдучи се нарочито свете онима, који их издају или их горко увриједи.

Због честих планинских вијенаца и греда путови нијесу баш тако добри, а то донесла много пријечи развитак овоме крају и чини те је тако усамљен. Ако би се кад год железничка пруга извела овим крајем уживки би округ, нарочито са својим Златибором, био српска Швајцарска по свему. Овај је округ некада — чак и за вријеме Римљана, још и по природној свези са Босном, био у благостању. Па и сад он има лијепу своју будућност.

Од Ужича до Златибора, управо од Ужича до среског мјеста у Златибору има 4 часа. Пут је брски, заводан, негде те-гобан, негде удобан, али ипак пријатан. Среско је мјесто у једној низини, то је село Чајетина. Ни с које стране не могу се из далека видјети куће њене. Има школу, телеграф, срес. канцеларију, двије-три куће, двије гостионице, у којима, бар оних година, има увијек боље хране него у самоме Ужичу; а за госте златиборске ово много важи пошто других бог зна каквих удобности немају. Прошле године подигнута је и црквица од добровољних придога поглавито за зимањем г. Петра С. Мићића трговца ондашњег.

Тек од Чајетине на 25 минута даље ивјета Златибор. Од Чајетине ваља оним правим путем поћи на вине уз онај благи бријег што се зове Палисад. (Ту је био некада коштуњак срдара Мићића). Управо одатле, од Палисада, почиње прави Златибор. Чим се поглед с Палисада на једанпут, као оно што се каже, цукне пред очима двана просторија на далеко и

учинио, да прећем на главну ствар, т. ј. да ти кажем, који су то састојци што су у грожду.

Грозд се састоји, као што ти је поз-нато, из петељке, шепурине и бобице. А бобице опет имају љуску (кожуру) и месо. У месо има сока, који је омотан ержним (танким) ћелијама, а има и сјемена, којег према сорти грожда има по два до 4 на броју. Само неколико сората немају ника-квога сјемена.

Међу свим дјеловима грожда, бобица је наравно најважнија а код ње, опет, онај дио, из којег се добија сок. Сок је у бо-бицама као што рекох, омотан танким ду-варовима, ержним ћелијама, па зато оне кад се нагњече, лако и прскају при чему сок цури. Сок овај зове се тад шира; она је на укусу слатка, по чему се изводи, да у њој има повише шећера.

У шири, која се добила тискањем (пресовањем), има поред оних материја што су у њој, још и дјелова од поменутих ћелија, но, ако би ширу кроза што про-циједили, н. пр. кроз хартију што пролива, онда у њој, као што научаваји тврде, има: воде, шећера, вишеког камена, грождане киселине, лимунске киселине, пектина, нектозе, биљне сљезовине или гуме, албу-мина или бјеланчевине и пепела или мине ралних дјелова.

Ширу ових састојака има у шири у различитим количинама, а то зависи од тога: каква је сорта и да ли је грожда мање или више зрела.

Пен е о што се налази у шири, исто-вјетан је са пепелом што се добија из лозе, т. ј. и он се састоји из калија, на-трона, магнезије, креча, фосфорне кисе-лине, оксида гвожђа и мангана, силици-јево киселине, сумпорне киселине и соне киселине.

Сржне ћелије које омотавају грождани сок, састоје се из биљног влакна (целулозе), пектина и биљне бјеланчевине.

Кожура која је него тако састо-јак бобице, састоји се из биљног влакна, танина, бојећих и тако званих букетских материјала, за тим из вишеке киселине, јабучно киселине, уља (као воштане на-влаке) и минералних дјелова (соде, креча, магнезије, бјелутачне киселине, оксида гвожђа и мангана и киселина: сумпорне, соне и фосфорне).

А сјеме које је у бобици, састоји се из биљног влакна, за тим из танина и уља (до 17%) и неорганских материја.

Но ја често као да те гледам како механички прелазим преко ових имена, па да не би изгубио наду е их нећеш запам-тити напомињом ти, да ће ти сва та имена бити необична, кад ти будем писао о осо-бинама појединих састојака. А између њих поменућу ти саме оне, који одиста утичу на каквоћу вина. То ћу учинити за који дан.

С поздравом, твој Б.

У којим приликама треба претпоставити сађење шума сијању?

од

Благ. Д. Тодоровића.

У извјесним приликама, биће боље, ако шуму садимо, него кад би је сијали. Тако сађење треба претпоставити сијању:

на широко, и то тако лијено и јасно као на слици. Очи с Палисада виде све оно онако као и са Чиготе, само што се с Палисада не види онако на далеко, већ само један повећи дио Златибора. На 10 минута даље од Палисада види се чувени Кулашевац, окружен борјем; ту свакога љета долазе многи гости, ради његове лијене воде*). Небројени записи и имена по оград и по дрвећу око Кулашевца свједоче њихно долажење.

Ко дође да се лијечи или да се по-живи на Златибору бави се у Чајетини, или ако му је по вољи, онда гдје год даље у каквој сеоској кући. И поред малих неудобности њему је добро и пријатно живјети ту. Сваког дана може излазити на Златибор, т. ј. оним путем одшети на Палисад. Ако још два часа оде у на-пријед до пред Чиготу, на коју се може попети за два часа, имаће поглед на Златибор још дивнији него што је са Пали-сада.

Ето дакле шта је Златиб.р. По предању назив „Златибор“ постао је од једне врете борова, у којих су иглице (четине) биле жућкасте као злато. Донста има такви бор на јужном крају Златибора у селу Сеништима; али то је један једини у цијеломе крају.

Кад ко први пут чује за Златибор, падне му у очи и примамљив му је овај чудни, лијепи назив „Златибор“ како је то пуно поезије. Човјек осјећа да је то име овоме предјелу дала сама музика душина као што је и Драгачево добило своје лијето име због своје бајности и драгошти.

*) На жалост само што се с ове фотографије љепота Кулашевца не може представити у запису.

А. Б. М.

1. У оним годинама, када дрвеће није родило, и када не можемо да купимо свјежег и клијавог сјемена, а међутим пресадница има у изобилу од раније засијаног сјемена.

2. Гдје је опасност, или гдје се искуством потврдило да ће се биљке које ницу из сјемена, ма чиме толико оптетити, да се из заоставијеног подмлатка не може подићи ваљана шума.

3. Гдје се подмладак за дуго или никако не може чувати од стоке и дивљачи. — У том случају ваља узети за саднице биљке које су велике 2 до 3 метра, па због стоке и дивљачи побити уз њих коље и заградити тријем.

4. Гдје је случај, да ће посијано сјеме развијети типе или друге које животиње, или гдје је земља подложна спирању, па би се и сјеме однијело.

5. Гдје је земља у горњем слоју рђава и сува, а међутим су доњи слојеви влажни.

6. Гдје је потребно гајити оно дрвеће, које у младости тражи заклон или споро расте.

7. Гдје се искуством доказало, да ће трава и коров брже расти од биљака које су пошкике и из сјемена. — У овом случају треба узети за саднице биљке, које су велике $\frac{2}{3}$ до $\frac{1}{2}$ метра и посадити их на 1 до 2 метра далеко.

8. Гдје има наредничавих мјеста и то између дрвећа које је велико 1 до 3 м. — У овом случају треба узети и саднице исте величине, јер кад би биле мање, онда би их то дрвеће могло прекривити.

9. Гдје се жели да произведе мје-шовита шума, па се оне врете, које споро расту, хоће да потпомогну у порасту.

10. Гдје је потребно пошумити гола мјеста у суровој клими оним врстама шумског дрвећа, које су у првој младости осјетљиве од сурових вјетрова, или гдје се жели пошумити стране брда, које су изложене прилоци. — У тим приликама треба саднице да су велике $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{2}$ метра и поставити их далеко на 1 до 2 м. Циљ ће се ондје много сигурније постићи сађењем по сијањем.

11. Гдје се од њеких врста, чије је сјеме скупо и купљено ван земље, жели да имају саднице у извјесној количини, такође је боље садити (произвести сад-нице у расаднику), него тако скупо сјеме сијати по цијелој овој површини која је одређена за пошумљавање тим врстама.

12. Гдје се пошумљавање жели да изврши, а за ово се при том нема новаца. Тако и пр. кад би каква сиромашна општина хтјела на каквоћу голети да изврши пош-умљавање, а не би имала новаца да потре-бну количину сјемена купи, ни би ово могла наћи у својим шумама, онда је боље да ту шуму подигне сађењем: ако је у могућности, да потребан број сађе-ница узме из које честе шуме или од кога добије — н. пр. од државе, приватних друштва и т. д.

Кад се нађе да је сађење корисније од сијања, онда ваља за саднице узети онз врсте шумског дрвећа, које ће моћи потпуно да одговоре потреби околине. Ради овога ваља да се придржавамо оних правила, која су о томе поменути у 33 броју „Тежака“ од прошле године, а у чланку: **Нашта треба пазити при сијању у шума.**

У случају, кад се сађење има да изврши повећим садницама; а то је у прилици, кад се шума подиже по пашња-цима, поред путова и т. д., онда треба узети саднице од лишћара, јер се тешко примају велике сађенице од четинара. Па и за саме пашњаке боље је да се изврши сађење с лишћарима, јер испод лишћара може да расте и расте трава док се испод четинара већином развија маховина. Сад-нице треба усадити на таквом растојању, да трава између њих и онда израснује и кад саднице буду велике. Но, у случају, ако не би гледали, да са таквих земаља и од траве имамо какве користи, онда саднице ваља да су чешће, како би се у 60 године старости склопиле и тако образовале густу шуму. Ако би пак жељели, да нека мјеста попунимо малим садницама, и да ове посадимо што чешће (гушће), то за саднице можемо употребити и лишћаре и четинаре, али у тој прилици треба да гледамо, да се не само сађење изврши како ваља, по да оно одговара и земљи, клими, положају и месним околностима, и да такав рад не повуче за собом какве велике издатке.

Увећање прихода од кокошака.

Ко хоће да му кокошке добро но-се, не смије држати старих кокошију. Кокош снесе највише јаја у другој години, у трећој већ мање, и тако све што дужи живи, то све мање јаја носи. Не исплати се с тога, када ко држи кокоши старије од три године. Искусни економ кољу кокоши већ последи друге године, јер им је месо тада још доста вјечно и сочно. Младе, добро тимарене кокоши, које су се у мјесецу априлу излегле, почињу већ у јесен носити.

Ако се хоће да кокоши и зими снесеу јаја, ваља да имаду топлу стају и да уз осталу крјепку храну добивају и нешто

меса. Што се тиче стаје, стајало би много трошка, да се ради кокошију ложи. То се не би исплатило. Само ондје, гдје се пера-дарство у велико тјера, може бити мјеста ложење стаја. На селу имаду често коко-шињак у повећим стајама, па то није без сврхе, особито, ако је кокошињак доста висок, јер се врућина, како је познато, увијек горе диже. Њеки раде и то, да под кокошињак наспу коњских изметина и да их угњече. Из тога гноја диже се топлота горе с пријечницама, на којима перад сједе. Те су пријечнице обично положене двије до три стопе изнад пода. Она удиоба може се показати корисном, ако је стаја зашти-ћена од студени. Гдје је коле могуће, не-ка се кокошињаку даде јужан положај. Човјек неби скоро вјеровао, како уплив сунчаних трака поспјешује ношење јаја.

Што се тиче храњења кокошака месом, ваља добро прорачунати, да ли тај трошк стоји у праведну размјеру с при-ходом од јаја. Како је месо дан данас скупо, свијет, особито на селу, веома је, ако може за се купити залоговац меса и потрошити га. Неће му ни пасти на ум, да би кокоши хранио повећим месом. Гдје се сијече коњско месо, тамо се може такова шта лакше покушати. Свакако, ако ко жели добити раних јаја, треба да ко-кошима даје подражљиву храну, као пр-жену зоб, раж и лан. Важна несмије никада мањкати, јер је оно за ољукање јајета неопходно потребито. С тога је добро, да се у кокошињак међу љуске од потроше-них јаја, а осим тога и по који комад зид-нога креча (кзакка.)

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ.

Предупређивање турберкулозе — (јектике)

Из „Тежака“

Прије неког времена састала се у Паризу комисија која је имала у задатак, да што тачније испита постанак турбеку-лозе (јектике) и пронађе пут, како би се спречио њено ширење.

И ова комисија, испитујући природу „турберкулозе“, а да би што боље упознала народ о резултатима свога испитивања, издала је, тога ради, следећа упуста:

1. Турберкулоза је болест, која у ва-рошима, а по кад што и у неким сеос-ким предјелима, уирупањује много живота. Године 1884 било је у Паризу између 56.970 умрлих 15.000, који су боловали од турберкулозе, што значи, да је само од ове болести умрло више од 25% душа.

Нестручњаци — писци обично мисле: турберкулоза се појављује само у једном облику“. Но љекари су констатовали, да ту долазе и мно е друге болести: катар бронхија, запаљење прене покожице, запа-љење кријева, згланака и т. д. нијесу ништа друго већ један вид турберкулозе, и то тако исто опасне, као што је и тубер-кулоза сама.

2. Турберкулоза је болест паразитна, отровна и заразна. Она долази од једне турберкулозне — бациле (Tuberculisbacilli), која се преноси у тијело било у јелу, или, у ваздуху кроз повријеђену слузну поко-жицу и кожу. Даље, организам постаје веома осјетљив и склон турберкулозној за-рази од болести: крста, богиња хроничног катара бронхија, запаљења плућа и извјес-них, крвних, болести ка крвумућење и т. д.

Па, кад се ово зна, онда се може и ширење ове отровне бациле предупредити извјесним мјерама.

А да се знаста може сузбити разви-јање и ширење турберкулозне бациле за то нам даје најбољи примјер тифус. Он је, у последње вријеме, сузбиен у свима оним варошима гдје се одржавала чистоћа и уредност и гдје се пазило, да се његове клице не преносе пијаћом водом.

3. Турберкулозне бациле преносе се од животиња, које служе човјеку за храну, било у млијеку, месо или крви, као на примјер од говеди, а нарочито од крава у млијеку; од питомих зечева и пернате живине у месо.

С тога ваља строго забранити уж-вање сировог или потпуно не скуваног меса, свјеже крви, пошто се може лако десити да у себи имају отворене бациле ове болести. Из истог узрока не треба јести ни млијеко које није добро укувано.

4. Погледом на опасности које могу произаћи уживањем неукуваног млијека, особито код мале дјеце, (јер у Паризу је умирало годишње 2000 дјеце од разних видова турберкулозе), најпреча је дужност матера да воде озбиљно старање око одгајивања своје дјеце.

Дјеца која се одгајују здравим млије-ком својих матера — одгајују се најпри-родније, најбоље, на ако хоћете и најиде-алније.

Болешљиве и турберкулозне (јектичаве, матере никад не треба да однегују своју дјецу на својим прсима, већ да за то нију дојду.

Тако одгајано дијете, ријетко кад да подлежи турберкулозној зарази.

Дијете које због болешљивости своје матере не може да се одхраи материним млијеком а не може да му се нађе добра

дојила, већ се мора одхрањивати крављијем млијеком, при његовом одхрањивању ваља назвати да му се ~~ваља~~ добро укувано млијеко...

Млијеко козје и магареће, у овом погледу, мање је опасно.

5. Опасност од заразе путем месних јела. Месо које често пута и при здравом изгледу носи у себи клицу туберкулозних бацила најчешће ће се опасност открити ако се свагда буде тачно вршио законом прописани преглед меса.

Једино једино средство да се од сумњивог меса отклони могућа опасност јесте: добро кување. Само потпуно кувано, печено или пржено месо безопасно је.

6. Преношене заразе од туберкулозног (јектичног) на здравог, бива најчешће и најлакше осушеним млијем, кога болесник избацује из себе, на свима олим предметима, који су заражени отровном туберкулозном бацилом. А да се ово преношење отклони нужно је знати:

а) да су избацине туберкулозних најопаснији носилац заразе, и, према томе, да је врло опасно кад болесник избацује млијем на патос, дувар, простирач, покривач или друге кућевне ствари.

б) да се, ради предохране, по кућама свуда и за свакога безусловно употребљују пљувачнице. Но, ове пљувачнице, испражњивати свагда само у ватру и прати их кључаном водом.

Пљувачнице никада не изручавати на ђубриште или у бању, јер се на тај начин најлакше болест преноси на живину а од оне на човека.

в) да се не употребљује кревет туберкулозног (јектичног), а у његовој соби задржавати се само колико је најужније и то у случају потребе. Дјеца пак строго забранити сваки приступ у собу болеснику.

г) да локале, купатила у која долазе туберкулозни избјегавају све оне личности које су по својој природи слабуљаве и склоне туберкулози, или чији су родитељи били туберкулозни а нарочито да их избјегавају дјеца, која су боловала: крете, богиње, запаљење плућа или периодични катар бронхија.

д) да се неупотребљава ни једна ствар ни један предмет који је употребљавао туберкулозни, док се предходно не очисти било прањем, прањем кључаном водом или сумпорисањем.

е) да су куће, собе и купатила, у којима туберкулозни стањују тако удењена, како се, по њихову одласку, лако могу дезинфицирати.

Најбоље је дуварове таквих станова премазати ђелјивом бојом а под застиријети дезинфицираним застирачима а завјесе уклонити.

У осталом пугници ваља да посјећавају само оне гостионице у којима се бржљиво одржавају хигијенске мјере и које се често дезинфектују.

Па кад се, поред свега овог, ужива и доста свјежег ваздуха нарочито у сима гдје су станови и сувише запушћени, кад се уредило по све дневно, провјетравају; кад се још, купањем, одржава и чистота тијела и пазити на здраву пијаћу воду — онда се може поуздано рећи, да ће туберкулоза из године у годину онадашњи све више, док је можда и нестане са свим.

По Prakt. Landwirth u. Ig.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 16 августа.

(Из Свијетлог Двора.) Најрадоснија вијест, коју данас можемо јавити својим читаоцима, то је, да је Њено Височанство Књагинња у добром здрављу кренула из Хајделберга и стигла у Беч, заједно са Његовим Височанством Књазом и Његовом Свијетлошћу Књазом Нашљединком. Дај Боже, да је што прије у потпуном здрављу поздравимо у Отаџбини.

(Др. Светислав Симоновић), дворски лекар, добивши подужи отпуст, кренуо је с Цетиња у прошли утерак.

(Тахир-паша), погранични војни комесар, обилази границу турско-црногорску и прегледа мјеста, гдје би се имале отградити фортификације ради одржања пограничнога мира и реда, који се, на жалост, тако често нарушава од стране разузданијех пограничних поданика турских.

(Академско друштво „Обилић“) не ће моћи ове године походити Црну Гору због тога, што су му чланови познати на војничку службу, која ће

трајати до краја Септембра, него обећава да ће нам до године за цијело доћи у госте. Добро нам дошли у свако доба!

РАЗЛИЧИТО.

(Рана у Русији и руске финансије.) „Варшавски Дневник“ донио је у своме 165 броју овај чланак:

Резултати озимних усјева, чија се жетва у појединим мјестима већ ближи крају, svakим даном све се боље разјашњавају. Одјелење за земљорадњу и народну привреду прикупило је покретством извјештача више од 1.100 извјештаја о стању озимнице до 10 јула: У првој половини јула била је скоро свуда суша, али од 20 почеле су падати кише, које су у западним крајевима биле веома бујне. Изузетак је правила источна страна црноморске водопаје, гдје је била веома велика врућина. Усљед таквих атмосферских околности стање озимних усјева у источном дијелу Русије погоршило је, а у западном, а ту снада и поређење Висле, побољшало је. То исто може се рећи и за јарицу.

Ма да је у опште рејон неповољне жетве повећао се, тим не мање жетва обећава да ће бити већа, по што се претпостављало у почетку жета. На сједници нарочите комисије о питању жетве, којој је засједавао сам министар финансија, признато је, да, неопзирући се на пријетне мјестне перодике, оно што се је затекло још од прошле жетве и оно шта ће се ове године пожити, дозвољно је, да се засеју поља и за нехрану становништва, а тако исто и за војна сагалишта, за то није потребно предузимати никакве мјере противу извоза жита у иностранство. Блиска будућност не може задати особите опасности тим прије, што су потребне мјере, за обезбјеђење народне нехране, предузете.

Мјестне перодике ове године опазиће се на руским пијацама при пастурајућој трговини са житом, али све ће се паравнати тиме, што ће у иностранству такође бити скупо жито. Курсе рубаље у посљедње вријеме, мора се признати, знатно је пао, али садање стање руских финансија предузме даће да то онадање курса досадије до онога степена до којег је долазило раније. Из извјештаја о државним приходима и расходима од 1 јануара до 1 маја ове године, које објављивало министарство финансија, види се, да приходи превазилазе расходе за 13,637.000 рубаља. Обичних прихода у унутрашњости царевине било је на 259,575.000 рубаља, а у иностранству 149.000 руб. свега дакле 259,724.000 рубаља. — више него за исто вријеме од прошле године за 5,309.000 рубаља. Осим тога било је ванредних прихода на 14,807.000 руб., те је на тај начин било свега прихода на 274,527.000 рубаља.

Обичних расхода за прва 4 мјесеца ове године било је у унутрашњости царевине на 248,415.000 руб., у иностранству 7,374.000 руб., ванредних расхода било је у унутрашњости на 3,369.000 рубаља, а у иностранству 1,682.000 рубаља. На тај начин за прва четири мјесеца ове године израсходовано је свега 260,870.000 руб. Ове године мање је за ту периоду израсходовано 17,057.000 рубаља. Кад се узму и расходи за петелих 5 година олакшавајућег рока на суму од 51,785.000 руб., онда излази, да је за прва четири мјесеца ове године било свега расхода на 312,655.000 рубаља — у савјезу с расходима петого периода времена у 1890-ој години мање на 9,604.000 рубаља. Сасвим је природно, да при таквом стању руских финансија, могуће је, да се и даље гомила злата у државној банци. До првог јула унесено је у банцину капе 71,750.000 металних руб., а то представља вредност по курсу на 104 милијуна рубаља у папирном новцу. Придружујући тој суми депо злата и сребра у државној банци, које припада државном рачуноводству и које износи суму од 41,500.000 рубаља у металу, излази да депо депо металног новца износи суму од 113,250.000 рубаља, који при урачунавању његовом у метални фонд државне банке увеличава би њен депо до 334,750.000 метал рубаља. Због тога, што број папирних рубаља у циркулацији врло мало превазилази милијарду рубаља, означена сума металног осигурања у 334,750.000 рубаља злата представља по себи, како веде „Виржевија Вједомости“, потпуно обезбјеђење сваке банкноте за више од 30%.

(Д. Л.)

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛ. ЦРНОГОРЦА“.

ПЕТРОГРАД, 11 августа. — Изашао је указ царски за привремено издавање 25 милиона рубаља у карте, и други указ којим се забрањује извоз ражи и из Финландије. Цар и Царица,

велики књаз нашљединик, остала дјеца и краљица грчка отпутовали у Данску.

ЦАРИГРАД, 11 августа. — Руски брод „Кострома“ улазећи у Дарданелске устављен за неколико часова. Нелидов поново протествовао.

БЕЧ, 12 августа. — Књаз Никола, Књагинња Милена, Књаз Нашљединик Данило са пратњом из Хајделберга присијели су синоћ овамо. Књагинња Милена са свијем је оздравила.

ПЕТРОГРАД, 12 августа. — Моренхајм је отпутовао у Париз.

КОПЕНХАГ, 12 августа. — Цар с породицом стигао и пошао у Фредензборг. Краљева породица, кнегиња галска, министри, дипломатска дружина дочекаше их на жељезници, а народ испраћаше одушевљеним усклицима.

ПАРИЗ, 12 августа. — Приликом подизања споменика војницима погинулим 1870 присио шеф главног штаба руског Обручев, којег дочекаше одушевљено. Пуковник Шадова наздравно је војсци руској, с којом ће француски војници бити поносни да се боре раме уз раме, ако буду нападути. Кмет је наздравно цару, царици и породици.

ВАШПАРЕЗО, 12 августа. — Од 9 августа бој се бије дужи с обје стране, 3000 мртвих и рањених, још нема краја, премда су устаници провалили с једне стране.

ПАРИЗ, 12 августа. — Министар дански предајући Карлоту орден слона увјераваше га о симпатијама краљевине. Карно благодарио на пријему флоте француске у Данској.

БЕЧ, 13 августа. — Књаз Црногорски учинио је јуче посјету Калнокији, која је подуже трајала. Данас је Књаз примио посјету Калнокијеву и рускога пособинског савјетника Кантакузена.

ЦАРИГРАД, 13 августа. — Васеленски патријарх Дионисије умро. Француз Рајмон ослобођен од лупежа стигао у добром здрављу у Родост.

СОФИЈА, 13 августа. — Влада бугарска извјештена о концентрисању војске српске на бугарској граници тражила објашњења у српске владе и добила их је, те може бити мирна.

ЦАРИГРАД, 13 августа. — Губернер критски јавља порти, да се народ тамошњи опет печео буњити, а то се приписује подстрекавању од стране критског одбора у Атини.

БЕЧ, 14 августа. — Кесар ће походити изложбу иранску 14 септембра.

ЛОНДОН, 14 августа. — Запоједник инглеске ескадре у Каналу примио је позив адмирала францускога Жервеа да дође у октобру са ескадром у походе у Шербур.

СОФИЈА, 14 августа. — Изашла је наредба министра војног, којом се савиљу резервисте од неколико бригаа, да се за петнаест дана вјештају с пушком Манлихеровом, као што војнички закон прописује.

ЗАГРЕБ, 14 августа. — Откривен је скриван споменик ијеснику Качићу. Ван је држао говор.

БЕЧ, 15 августа. — Црногорски министар Матановић стигао овамо.

ПАРИЗ, 15 августа. — „Деба“ потврђује, да ће Царица Руска крајем октобра доћи у Француску и вјервати се у Шербур. Вијест о посјети флоте инглеске у Шербур побија се. Легација чиленска извјештена, да је војска Балмаседова побједила устанике и да су се они предали.

ПЕТРОГРАД, 15 августа. — Велики кнез Владимир кренуо је с породицом у иностранство. Њи ће преко Берлина у Париз и Сан Себастијан. Гирс ће скоријем поћи на допуст за два мјесеца.

ЦАРИГРАД, 15 августа. — Плут-паша имао би бити овлашћен да преустроји жандармерију. Министар војни преговара са парабродским друштвима француским за пријевоз војске и војног материјала у Јемси.

БЕЧ, 15 августа. — „Фремден-блат“ свраћа пажњу на једну броширу, која ће сјутра пзаћи и у којој се догазује, како је нужно, да се редовни војни предрачун повиси од 16 а 18 милиона, јер не смије се допустити, да друге силе пр у Аустрију у усавршавању своје војске.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Предавања у књ. црн. Богословско-Учитељској Школи на Цетињу почињу тачно 1. Септембра ов. г.

У ту школу примају се младши православне вјере, који су свршили четири разреда ниже гимназије и имају из четвртог разреда свједочанство првог реда.

Ученици уписују се у ову школу 29. 30. и 31. Августа. Уписивање бива у канцеларији ректората у означене дане од 9 до 12 сати прије подне.

Нико се не може преко другог уписивати, осим у случају болести, или какве запреке, па и у томе случају уписивање ваља да се изврши прије 1. Септембра, јер иначе биће скотчино с глобом од 5 фиорина.

Сваки ученик дужан је при упису показати своје школско свједочанство од поточе године и платити 2 фиор. уписне глобе.

Цетиње, 16. Августа 1891.

Ректорат Богословско-Учитељске Школе.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Предавања у књ. црн. Гимназији на Цетињу почињу идуће школске године 1891/2 тачно 1. Септембра ов. г.

Уписивање ученика бива у канцеларији гимназијске Управе 29. 30. и 31. Августа ов. г. од 9 до 12 сати прије подне. Ко се послје тога рока пријави за упис, биће ради одошњења глоблен су 5 фор.

Нико се не може преко другог уписати, осим у случају болести, или друге његове запреке. И овакав упис мора се извршити прије првог Септембра ов. г. иначе подлежи глоби од 5 фор.

У први разред гимназије примају се они ученици, којима није мање од 10, ни више од 15 година и који су с добрим успјехом свршили четврти разред основне школе. Сваки ученик, који се жели уписати у први разред дужан је при упису показати своју крштеницу и свједоцбу из четвртог разреда основне школе. Ученици осталијех разреда дужни су показати при упису своје школско свједочанство од поточе године.

Сваки је ученик дужан платити уписне таксе 2 фор.

Цетиње, 16. Августа 1891.

Управа гимназије.

СВЕ употребљене поштанске марке купујем непустино (пјеновица бесплатно). Г. Целмјер, ШИМБЕРГ, Њемачка.

Преписка: њемачки, француски, инглески, италијански.

(6-16)